

Minden eddigi társadalom története
osztályharcok története.
Világ proletárai egyesüljétek!

NÉPAKARAT

„Az iparilag fejlettebb ország a ke-
vésebbé fejletlenek saját jövője képét
mutatja.” (Marx.)

SZOCIALISTA MUNKÁSLAP

No. 66. szám. Vol. V. évfolyam.

New York, 1907. december 3.

Egyes szám ára 2 cent.

New Brunswick és környéke!

FIGYELEM!

A brunswicki Szoc. Munkás Szervezet 1907. december 8-án este 7 órakor

nagy népgyűlést tart

34 ALBANY ST. alatt.

Előadó SOMOGYI MIHÁLY New Yorkból.

December 7-én este 8 órakor a szervezet helyiségében nyilvános előadás lesz.

A helyzet.

Napról-napra a legellentmondóbb híreket halljuk a gazdasági helyzetre vonatkozólag. „Ime, Roosevelt történelmes politikájának a gyümölcsei” — mondja a nagytöke.

„A mostani pániknak semmi oka és jogosultsága nincs”, — így szól a bornírt kispolgár. — „Az aratás különb, mint valaha volt, csak éppen pénz nincs.”

Ha ezt a két tünetet, a túlságosan bőséges aratást és a felhalmozódott árukészletet egybevetjük, a pénzhiányt másrészt összefüggésbe hozzuk egymással, hamarosan látjuk, hogy ennek a pániknak, mint minden másnak oka a kapitalisztikus termelésben rejlik, mely nem a fogyasztásnak, hanem a profitnak termel, s a mely tehát az árut képtelen pénzzé tenni, mielőtt a termelés tovább folytatja. Amde, ha az áru összehasonlíthatatlanul nagyobb mennyiségben van felhalmozva, mint a mekkora pénzmennyiség van forgalomban, világos, hogy a termelés rendes menete megakad. Ha ezzel érvelünk a nyárspolgárnak, úgy egyszerűen kijelenti, hogy erről a jelen esetről nem lehet szó, mert hiszen nincsenek felhalmozódott áruk, azt a szokatlannul nagymennyiségű gyapotot is pl., melyet a jelen év termelt, fogyasztási helyére tudnak szállítani, ha a szállítási díjre elegendő pénz volna.

Fentartva magunknak a jogot, hogy minden ellenvetésre a következőkben részletesen visszatérjünk, nézzük egyelőre a tüneteket a magunk szempontjából:

Ha az ország különböző részeiből érkező munkaviszonyokról beszámoló híreket összehajlítjuk, úgy a következőket állapíthatjuk meg: **Chicago**ban multikori jelentősnek óta újabb nagyszabású munkás-elbocsátások történtek. Így a faiparban több száz munkás vesztette a kenyérét. Más üzemekben is nagymértékű redukciók történtek, melyek folytán mintegy 1000 gépész van munka nélkül és a Chicagótól nyugatra fekvő vasutak megközelítőleg 25 ezer embert tettek munkanélkülivé. Az Illinois Central vasut egyháza 1200 munkást bocsátott el. **New Yorkban** e hó 18-án a United States Printing Co. 1200 alkalmazottját vált hirtelen munkanélkülivé. Midőn reggel munkába állottak, a gyár kapuján egy irást találtak kiszögeve, mely szerint az összes megrendelt munkát a cég clevelandi, bostoni és baltimorei gyáraiba küldték. A nyert értesülések szerint a brooklyni gyár előreláthatólag hosszabb ideig lesz zárva.

Hasonló munkabeszüntetések hírei érkeznek Philadelphia-ból, Providencéből és York (Pa.)-ból is.

Philadelphianban 1400 textilipari munkás teljesen munkanélküli, másik 1000 pedig rövidideb munkaidőn át van foglalkoztatva. Egyes cégek jelentése szerint az üzlet 80 százalékkal hanyatlott.

Az **alton-i** pamutgyár bezárása után most ismét az a hír terjedt el, hogy a Sayles Wollen Mills üzemét **Pascoy**-ban és **Warren**, Mass.-ben bizonyos ideig lezárulnak, hasonlóképpen, hogy a Fletcher Mfg. Co. cipőszalaggyár hetenként csak 4 napon át fog dolgoztatni, míg a viszonyok javulnak. A textilmunkások ezrei kerülnek ez által az utcára.

A textilipar munkásait érték a válság következményei **York**-ban is, a hol az American Silk Co. három munkásának bezárása 800 munkástársunkat kergette az éhségnek és a nyomorba.

Passaic-ről írja egy elvtársunk: Itt is sok a munkanélküli. Több gyárban beszüntették az üzemet. Csak a szövőgyárak tartják még magukat ideig-óráig: a rendes munkaidőt is bekaparták még, de elmaradt a sok overtime, amely máskor ez idő tájt szokott volt kezdődni. Az itteni munkásoknak 80 százaléka női munkás, kiknek átlagos heti keresete 3 és 5 dollár között váltakozik, de megcsúszkál, akárhányszor, hogy a szövőknek másfél dollárnál nem tud többet keresni a munkás hetenként. Van itt oly szövőgyár is, a hol férfiakat egyáltalán nem vesznek a szövéshez, mert tapasztalatból tudják, hogy ezek nem oly türelmesek, mint a nők és bencselést kérnek. A férfimunkások ezeket egyáltalán nem veszik. A férfimunkások ezeket egyáltalán nem veszik.

mai általános drágaság mellett ebből egy család képtelen megélni, kinőlköz, nélkülöz, és huszan kénytelenek összebujni egy négyszobás lakásban, a mi Passaic-on gyakori eset.

Munkához jutni csaknem lehetetlen: eljárat valaki 6 hónapig is a gyárkapuhoz, a nélkül, hogy bejuthatna, ha csak nincs ismerőse, a ki belülről kenje a kereket. Szóval protekció nélkül itt semmire sem lehet.

Ilyenek a munkaviszonyok Passaic-on. A túrlételessen állapotok feletti elkeseredés kitörésnek megakadályozásán nyolc bevándorolt csuhás fáradzik, prédikálván, hogy a türeke és szenvedőké a mennyek országa. Eddig a hír. Vajjon erősebbek lesznek-e a sötétség eszközei, mint a nyomor és éhségből eredő elkeseredés? Aligha!

Hogy mindezen tünetek miképpen vezetnek vissza közös okaikra, miképpen küzd ellenük az osztályállam és mik a mi teendőink, ezekről szólnak majd következő cikkeink.

FORRADALOM, ZSARNOKSÁG, KOLERA

Az oroszországi felfordulás egyre nagyobb mérvet ölt. A cári hatalom akárhogyan makacsodik, még sem bírja az erős ellentállást leküzdeni. Pedig minden elfovert, de hiába. Legújabbán Vladivosztokban az ottani hadi kikötő műhelyének átkutatása alkalmával fegyvereket, löszert, bombákat, terveket, irományokat és pecsétet találtak, a melyek egy vladivosztoki katonai forradalmi titkos társaság tulajdonai.

A legutóbbi két év alatt nem kevesebb mint 1114 szerkesztő ellen indítottak sajtópört. Ezek közül 250-et szabadságvesztésre, egyet meg éppen kényszermunkára ítélték. A bírósági és közigazgatási uton 174 ellenzéki újságot 111.000 rubel pénzbírságra ítélték. A tönk szélén álló orosz pénzügy fellendítésének ezt a módját nagy előszeretettel alkalmazzák napról-napra az összes ellenzéki lapokkal szemben. Természetes, hogy a hol ilyen elzárult az állapotok, ott minden szerencsétlenség esőtül szakad az emberiségre. Így például Oroszországban folyton nagyobb és nagyobb mértékben pusztít a kolera. Egyetlen napon, november 5-én például, a következő eseteket jelentették be: Megbetegedett a poltavai kormányzó-ságban 2, Omszkban 1, Nisznj-Novgorodban 2, Kiewben 30, csernigovi kormányzó-ságban 2, Ekaterinoszlávban 3, Jaroszlavban 3, a doni kormányzó-ságban 6, Cseljabinszkben 8, Szamarában 2, a szimbirszi kormányzó-ságban 6, Barnaulban 3, Novos-Nikolaevszkben 20, Bijszkben 12, Szesigirában 5, a kievi kormányzó-ságban 15 ember. Meghalt a poltavai kormányzó-ságban 3, Kiewben 15, a doni kormányzó-ságban 6, Cseljabinszkben 5, a szimbirszi kormányzó-ságban 2, Barnaulban 3, Novo-Nikolaevszkben 6, Bijszkben 8, a kievi kormányzó-ságban 8 ember. Vagyis egyetlen nap alatt 108 megbetegedés és 58 halálest történt.

BARBÁR ITÉLET.

Olaszországban, Milánóban a napokban néhány fiatal embert letartóztattak antimilitarista röpiratok terjesztése miatt. Ezért a „szörnyű” vétségért a bíróság nem kevesebb mint öt évi fegyházra ítélte őket. A burzsoázia csakugyan vadállati módon bosszulja meg magát azokon, a kik csak egy hajszálya is bántani merik az ő „legszentebb” intézményeit. Megjegyzendő, hogy a röpirat nem volt eltűnt, sem eldobva, tehát még a hatalmon levők saját törvényei szerint is jogosan terjeszthették.

Ezzel az ítélettel szemben valóságos szeretetteljes cirógatásnak lehet nevezni azt a büntetést, a melyet állítólag tüntető katonatisztek mértek. Rómából sürgönyzik, hogy a turini hadtest parancsnoka megbüntette azokat az tiszteteket, a kik ünnepeken fogadták az átutazó hadtest vezetői reformatorius hajlamai miatt kardban levő és reformatorius Ranzi kapitányt. A turini bíróságot megosztott Ranzi tisztetelére a turini tisztet lakomát rendeztek Ranzi tisztetelére, ezért azt a századost, a ki a vendéget felkötözte, egy havi, kilenc más kapitányt 14 napra szigorú szabadságra ítélték és 50 napra nyolc megdorgált a hadtestparancsnok.

ÜZLET A MUNKÁSOK ÉLETÉRE.

Nagyváradon beomlott egy épülőfélben levő nagy ház. — A vállalkozó kapzsásága miatt. — Tizenhárom halott, sok sebesült.

A profitidő, a nyereség utáni lelkiismeretlen és bünső hajszá megint munkásokat gyilkolt. A töké kapzsásága ismét munkásemberek életét nyelte el és pedig a legszemérmetlenebb számitással, a leggyalázatosabb kegyetlenséggel. A história a maga jellemző voltában ez: Valaki házat épített, hatalmas bérpalotát. Aki-vel építette, a sógora, aki valamikor az államépítészeti hivatal mérnöke volt. Értene a dolgozhoz, de még jobban ért a csaláshoz, hogyan lehetne a sógora zsebet minél jobban ki-mélni, hogy a hatóság észrevenné a csalást; hogyan lehetne ezeket megmenteni, ha mindjárt ebben a piszkos munkában százak életét kockáztatja is? A mérnök ur számitása nem sikerült. Az épületet nem lehetett becsapni. Az épület összeomlott és ez a sógor baja. Igen ám, de a romjai alá temetett, agyonnyomott, halálrauzot egy csomó munkást, aki a kialkudott kis darab kenyéért vitte az életét a profités emberek üzleti spekulációjának vágóhídjára. És ez kinek a baja? Az árváké, az özvegyeké, akiknek a kenyérkereset nem adja vissza sem a pénzbüntetés, sem a börtön.

A Népszava nagyváradi tudósítója jelenti telefonon, hogy a városi mérnök jelentést tett a tanácsnak, hogy az épülő ház egyik pillére felrobbant, melytől az építkezést meg kell szüntetni, mert az épület minden pillanatban összeomolhat. A városnál akkor azt mondták, hogy nem kell keletkezésnek okozni a vállalkozónak. Éppen hétfőn meg maguk a munkások jelentették a pallérnak, hogy az első pillér megrepedt. A pallér vállalt volt erre: „Ott reped meg, ahol van!” mondta. Az egyik súlyosan megsebesült munkás azt vallotta kiállgatásakor, hogy kedden reggel hat órakor, közvetlenül a munka megkezdése előtt ismét figyelmeztették a pallér, hogy inog az egyik fal. A pallér rájuk rivallt: „Ne törődjenek vele! Az nem a maguk dolga! Fogjanak a munkához!” — mondotta. A munkások elkezdtek dolgozni. Ez volt reggel hat órakor. Nyolc órakor beomlott az épület és maga alá temetett a munkások, akik — ime — sejtették, hogy a vállalkozó kapzsásága az életükre támad.

Komiszul spekuláltak Nagyváradon is a munkásokkal, bitangul tették ki a halálnak a proletárok tömegét. A tizenhárom véres, a felszámoltaként üzemeltetett hulla, a sok özvegy, szülő, árva gyermek sírása mutatja.

A vállalkozó csuf profitéségének valamennyi áldozata szervezett munkás volt. Nagyvárad osztálytudatos munkásai szerencsétlenül járt társaik iránt érzett mélységes, nagy gyászuknak úgy adtak kifejezést, hogy a temetés napján az egész városban beszűntették a munkát.

A DAN POLÓNYS.

A dán folkething-ben Alberti igazságügy-minisztert panamázással vádolták. Kopenhágából jelentik, hogy a sajtó még keményebben folytatja a támadásokat s ez a háborúkodás máris több sajtópörtöt vont maga után. Alberti ugyanis letagadta a folkething-ben, hogy mint téglagyáros egy építővállalkozóval összeköttetésben állott volna, aki tőle az építői-veny aól való fölmentést kért és kapott. A Socialdemokratok egy cikkben válaszolt erre, amelyben azt állította, hogy még a téglát is Alberti téglagyára szállította annak a vállalkozónak és a miniszter hazugnak bélyegezte. A Politiken című újság szintén hazugsággal vádolja a minisztert, nyilván azért, hogy sajtópörre kényserítse. A miniszter mind a két lap ellen megindította a sajtópört, amely elé a politikai körök feszült várakozással tekintenek. Általános a vélemény, hogyha sikerülne is Albertinek ebben az ügyben magát tisztára mosni, mint igazságügy-miniszter lehetetlen helyzetbe került. A konzervatívok lapja, a „Jyllandsposten” nyílt levélben ostorozza a miniszter tudatos hazugságát és nyíltan kimondja, hogy ezért a sértésért elvárja a sajtópört.

FIGYELEM!

Kérjük az osztályokat és az egyes elvtársakat, hogy a különböző városok és ipartelepek munkaviszonyait és az általános gazdasági helyzetet lehető kimerítően és pontos adatok alapján írják meg időnkint (lehetőleg minden héten) lapunknak, hogy a „Népakarat” naplójában legyen közvetlenül a forrásból érkező hírek alapján tájékoztatva munkásársainkat. A szerkesztőség.

A nemi élet az egészség és erkölcs szempontjából.

Írta: dr. Forel Ágost tanár.

A nemi élet etikájának törvénye röviden a következőkben foglalható össze: „Ne árts ne-
mi ösztönöddel, annak lelki életre gyakorolt befolyásával, főleg pedig neki cselekedeteiddel sem az egyénnek, sem az emberiségnek, hanem ellenkezőleg törekedjél minden erőddel azok értékét növelni.”

A nemi ösztön magában véve nem eshetik sem az erkölcsösnek, sem az erköltesetlennek fogalma alá. Az nem egyeb, mint a fajfentartásra és a szaporodásra alkalmazott ösztön.

Erkölsileg pozitív a mi meghatározásunk szerint mindaz a nemi életbe vágó dolog, a mi az egyeseknek, a társadalomnak, főképpen pedig a fajnak minőségét javítani, elősegíteni van hivatva, etikailag negatív mindaz, a mi ezeknek árt, etikailag közömbös pedig az, a mi sem nem árt, sem nem használ. Itt az etikai fokozat a következő: először a faj, másodsor a társadalom, harmadszor a legközelebbi hozzátartozók, a család és végül negyedszer maga az én.

Ha az egyes eseteket közelebbről vizsgáljuk meg, azt találjuk, hogy a nemi ösztön következményei és kísérő jelenségei sokkal inkább néznek elő ösztönjelenségeket az erkölccsel, mint maga az ösztön kielégítése.

Első sorban erköltesen lehet maga a rendes szaporodás is, mihelyest a fajnak és az egyedeknek kárt okoz. Ezt Malthus fényesen bebizonyította. A földnek lakható felülete meg van határolva, míg az ember szaporodási képessége határtalan. Ha ez utóbbi nem korlátozzatik, akkor félelmetesen nagy embertömeg jut elégtelen területre. Ezek aztán pusztulnak, nyomorognak, mint pl. a kínaiak, vagy a tengeri nyulak Ausztráliában és csak a betegség, az erőszakos, vagy éhhalál állíthatja ismét helyre az egyensúlyt s teheti jóvá a hibát. Hogy ez nem erkölcsös dolog, azt minden elfogulatlanul gondolkozó ember elismeri. Mivel pedig vannak ártatlan eszközök, amelyekkel a nemzések számát és minőségét szabályozni lehet, ezeknek ilyen helyeken való helyes és célszerű felhasználása tehát etikailag pozitívnek mondható. Az a emberiség boldogságát és virulását elősegíti, az erkölcsös, ami pedig károsan befolyásolja, az erköltesen.

Ande hiány is lehet az emberekből, amint hogy tényleg mindenütt nagy a hiány a föltétlenül egészséges, boldog, önzetlen, szorgalmas, kitartó, intelligens, emberekből. Viszont azonban retentő nagy fölöslegünk van senyvező, hülye, torz, szellemileg elfajult, büntetésre hajlamos, lusta, hazug, hiu, ravasz, fukar, szenvedélyes, impulzív, állhatatlan emberekből, akik igen sokat igényelnek másoktól, maguk azonban nagyon keveset dolgoznak, vagy éppen sokat ártanak. Míg az előbb említettek sokkal többet produkálnak, mint a mennyit elhasználnak, szinte megdöbbentő, hogy az emberi erőnek és emberi életnek milyen rettenetes nagy tömege megy tönkre elmeigógyintézetekben, kórházakban és fegyházakban. Es ha figyelemmel kísérjük a dolgokat, azt tapasztaljuk, hogy az életben a társadalomnak még nagyobb számú testi és szellemi elősködője jár szabadon, akik mind a dolgozó, munkás embereket esnek terhére. Mivel pedig ezen tehetetlen kártevők nagy száma az őket létrehozó csirasejtek rossz, terhelt alkotának köszönhető, az egészséges fajethika azt követeli, hogy ezeknél a nemzetséknél egészséges kiválasztás történjék. Azonban ép olyan végzetesek az összes külső életkörülmények és szokások, a melyek mint pl. az alkoholizmus, a munkaerő megbe-nitják, a lelki életet megzavarják és egyszerűen a csirasejtek elfajulását (blastophtoria) idézik elő.

A libido sexualis, a nemi ösztön, az emberről jóval erősebb, semmint az a szaporodáshoz szükséges. Az emberről nincsen párzasi idő, az mindig kész a párzásra. Jóllehet, a nők száma egészben véve csak kevessebb mulja felül a férfiakét, a férfi mégis ösztönösképpen főképpen polygam természetű. Ha Luther az egészséges, ép emberről a rendes nemi szükségletet teljes férfikorban átlagosan heti 2-3 kielégítésre szabta, úgy már ez is sokkal, de sokkal több, mint a mennyire a monogám házasságban a gyermekneveléshez szükséges van. Tudvalevő azonban, hogy az ember ennél rendkívül többre képes, a nélkül, hogy egészségét megromtassa és vannak nők, akiknek szükséglete még a férfiakét is jóval felülmúlja.

Ebből önként következik, hogy a nemi ösztönnek — tisztán élvagyból — szinte a végletekig való fokozása egy etikailag, mint a szo-

ciál-higiéne szempontjából negatív. Természetesen mi nem vagyunk felelőssé tehetőek az őseinktől örökölt ösztön miatt. De mégis iparkodnunk kell azt minden erőnkkel mérsékelni, nem pedig még mesterségesen izgatni és fokozni. Sőt még azután is tulsok célszerűtlen és éppen ezért etikailag indifferens nem érintkezés, párzás fog maradni. Amde Tolstojnak sincs igaza, aki a párzásokat meg akarja tiltani; a mig nem ártanak, addig tűrni kell azokat, annál is inkább, mert az egyeseknek sok boldogsága s egészséges, örömteli alkotása gyakran a nemi ösztön rendes kielégítésétől függ.

A nemi ösztön kielégítése úgy a férfinnál, mint anónél az imént vázolt hatások között nagyjában és egészben véve etikailag indifferens, közömbös, mihelyest azt a lehetőség szerint külön választjuk a gyermekneveléstől. Éppen azért azt merem állítani, hogy minden nemi érintkezés, a mely a felek egyikének sem, sem harmadik szemlyének, sem az esetleg létrehozott gyermeknek nem árt, vagy nem árt-hat, önmagában etikailag indifferens és ennélfogva nem lehet erköltesen. Ezzel természetesen szigorú korlátok közé szorítottuk az egészséget, mert hiszen egy nagyon is normális nemi érintkezés ma, különösen a nők és az ebből származó gyermeknek, rendkívül sokat árt, és a mi elméletben nem erköltesen, az az adott esetben az lehet, vagy esetleg súlyos ösztönközelekre vezethet.

Az ideál minden tekintetben föltétlenül a kölcsönös tartós szerelmen és hűségben alapuló, néhány gyermekkel megáldott monogám házasság, a melynél a férfi esetleg 6-12 évvel idősebb lehet a nőnél és a hol mindeketlen de-
rők és egészséges egyének. Ez az eset, igaz, hogy nem olyan nagyon ritka, a mint azt a pessimisták gondolják, de nem is olyan gyakori. Hogy azonban ez a házasság tökéletesen olyan legyen, a melynek lennie kell, ahhoz föltétlenül szükséges, hogy szabad azaz mindkét házastárs teljesen egyenjogú legyen és semmily módon más külső erősszer ne forrassa össze a házasságot, mint a nemzett gyermekek iránti kötelességérzet. Ehhez mindenekelőtt a vagyoni kérdés kikapcsolása és egy a férfi, mint a nő munkaszolgáltatásának helyes értékesítése szükséges.

A fentiekkel azonban épenséggel nem mondtam azt, hogy minden férfi megfontolás nélkül tegyen eleget nemi vágyainak. Ma sajnos, nagyon gyakran alkalmazzák a szabad házasság-
nak és értelemnek ezt a helytelen magyarázatát és ezzel nem lehet elég gyakran erélyesen szembeállítani. A nemi actushoz első sorban két személy kell, és az egyik által a másikkal szemben alkalmazott minden kényszer, nem csak erköltesen, hanem gonosz tett is. Éppen úgy minden csábítás és kerítés is. Az embernek legnagyobb szabadsága az önuralom. Csak az az ember szabad igazán, a ki alacsony, aljas ösztöneinek ura tud lenni. De annak a kény-szernek, a melyet magunkkal szemben kell alkalmazni, hogy egy nemi közösségben boldogok legyünk és etikailag cselekedjünk, nem szabad külső, törvényes kényszernek lenni, hanem egy belső önmeghódolásnak. A hitvesi hűség a bizalom s egyben a becsület kérdése kell, hogy legyen. Az állam és a törvények azt ki nem erőszakolhatják és soha nem is csikarták ki, itt a külérőszak csak képmutatást, vizállyt és csalást idéz elő. Az állam és a törvényeknek annál inkább kell azonban a teljesen védtelen és gyámoltalan gyermekek védelmére gondot fordítani. A legnagyobb foku erkölteslenség a gyermekeket törvényes és törvénytelen csoportokba osztani s ezzel az utóbbiakat és anyáikat, egy természetes élettevékenység miatt, nyilvánosan megbélyegezni. Nem eszelen dolg-e úgy az etika, mint a jog szempontjából egy gyermek, tehát egy ember létét szokásokkal és törvényekkel törvényes vagy törvénytelennek nyilvánítani, vagy épenséggel „természetes” gyermekről beszélni, mintha a többi természetellenes volna. Vajjon micsoda bürokrata koponyában született meg valaha ez a fogalom? Ez csak az előítéletek által fenntartott barbár szokásnak lehet a maradványa.

Minden nő, h egészséges és életerős, minden terheségére csak büszke lehet. Ha a nemi érintkezéssel, mint az emberi élet egyik legfontosabb megnyilvánulásával, nyíltan és természetesen foglalkoznának, akkor az apaságot könnyen ki lehetne puhaltolni. Az asszonynak nem kellene egészen a szülésig várnia, hanem mihelyest tudomást vesz terheségéről, haldéktalanul hivatalos jelentést kellene tennie a

(Folytatás a 2. oldalon.)

TÁRCA.

ENNII!

— Német zsidó jargomból. —

A lámpácska csak úgy pislálkolt. A szegényes hideg szobában sötét volt és csend. Egy szó sem hangzik. Az apa tenyerébe hajtja fejét, az asztalnál ül. Az anya a bölcse fölé hajolva Rivkét szoptatja.

Jozele az anyja mellett áll. Hallgatja Rivkele ajkainak cuppogását. Szólni szeretne. De a szoba csöndje, szüleinek mozdulatlanlansága... Olyan különös bátoratlanság fogja el. Nem mer szólni. Végre is anyjának szoknyájába kapaszkodik.

— Mit akarsz, Jozele? — kérdi anyja.

— Enni — mondja halkán a fiú.

Dél óta még nem evett. Akkor is anyja egy darabka száraz kenyéret adott neki. Reggelről maradt. Azóta nem evett. Most éhes.

— Várj, gyermek — mondja anyja s mellét újra Rivkele ajkához illeszti.

Jozele vár. Szíve körüli furesza szorongást, facsaró fájdalmat érez. Mindjobban elgyöngül s anyja még mindig Rivkét táplálja.

Rivkele ajkai egyre cuppognak, végtelenül. Jozelenek úgy tetszik, mintha már esztendő óta várna...

— Anyám — szól halkán.

— Anya összerázkodik!

— Mi kell, fiam?

— Enni...

— Mindjárt, gyermek, mindjárt.

Jozele újra vár. A szobában megint csend van. Az apa még mindig fejét tenyerébe hajtva, mozdulatlanul ül s a semmiségbe bálul. Az anya még mindig a bölcse fölé hajol. Jozele vár. Anyja rá sem néz.

— És Jozele zsevecskéje alig ver...

— Enni — szól végre remegő hangon.

— Chaim, vedd őt magadhoz — mondja az asszony.

Az apa elégedetlen mozdulatot tesz. Mintha nehezére esne gondolatait félbeszakítani. Nagy, lázas szemével Jozele, majd az asszonyra néz. Beszélni kezdi, de a köhögés elfojtja rekedt hangját.

— Vedd őt magadhoz — mondja végre.

— Hát hogy vehetném. Azt hiszed, Rivkele már jól lakott? Hisz nincs tejem, hogy jól lakhasson.

— Az apa feltápázkodik.

— Gyere hozzám, Jozele.

Jozele könybe borult szemekkel néz rá. Hallja, hogy róla, hozzá beszélnek, de evésről — szó sincs.

— Enni — mondja nyöszörögve.

— Nyugtasd meg, Chaim — mondja az asszony.

Az apa felkel, magával viszi a gyermeket, térdre ülteti s a haját simogatja:

— Csöndben, gyerek, ne sírj. Mit akarsz hát?

— Enni...

— Enni? — kérde az apa csodálkozva. — Enni! vagy úgy. Már enni akarsz... De hát minek sírsz akkor? Hát sírni kell ha valaki enni akar? Nézd... én sem sírok, anyád sem sír, pedig mi is enni akarunk, még sem sírunk.

Jozele figyel. Apja észreveszi, hogy a szó használn, tehát folytatja:

— Látod, mi is éhesek vagyunk, de még milyen éhesek! És nekünk nincs is apánk, anyánk. Senkitől sem kérhetünk. De neked... neked van apád, anyád, nővéred... látod, neked is hallgatnod kell. Holnap azután eszünk. Mindnyáján... Holnap reggel. És akkor kapsz nagy darab vajkenyeret, kávé, cukorral...

— Jozele figyel.

— Azután veszek neked két perccet, szép gömbölyű, ropogós perccet... Szereted a perccet?

— Igen.

— És engemet?

— Igen.

— És anyádat, meg Rivkét?

— Őket is.

— És Jozele visszafogja a kebléből előtörő zokogást. Könyes szemével apjára, majd anyjára néz és hallgat.

Az apa újra gondolkodóba esik. Fejét a falnak támasztja. Újra a messze semmiségbe bálul. Az anya még mindig a bölcse fölé hajol. Fejét lehorgasztja. Mozdulatlan, mint az apa.

A lámpácska lángja egyet lobban... A sötétség terjed. A csönd még nyomasztóbb. Rivkele elaludt. Mintha a szoba kihalt volna. Csak árnyékok látszanak. Lassan, nehezen terpeszkednek a falakon és a padozaton.

Jozele a sötétségbe bálul. Reszket. Lábai cizsibbadnak. Száját önkénytelenül felnyitja, fogai harapni szeretnének... Nagyon nyel és vár. Várja a kívánatos „holnap”-ot, a gömbölyű, ropogós perccet és a nagy darab cukrot. Istene, hogyan fog beharapni! Most legalább a nyelvvel megérinthetné! Csak éppen a nyelv nehez az, nem sírni. De látja apját, anyját. Mind a kettő mozdulatlan. Ők is várják a holnapot, sírás nélkül, hallgatagon. Nagy megérettetésére kerül, de hallgat.

A szoba olyan szomorú, telve árnyékkal, sötét, nyomasztó gondallal.

Jozele figyel a csendet. Tágra nyitott szemekkel bálul s is maga elé. Mozdulatlanul

ül. Csak halántékán, a hol a kék crecskék keresztelkednek, látható valamelyes remegés. Jozele úgy érzi, mintha összeolvadna a csönddel, a sötétséggel.

De hirtelen, akarata ellenére kitör belőle a zokogás, érzi, hogy hideg, éhes zsevecskéje haladoklik.

— Enni!

— Apja szeretettel simogatja haját.

— Csönd, Jozele, csönd...

— Fektesd le, hadd aludjon — mondja az anya.

— Gyere, Jozele — hívja őt apja — gyereünk aludni.

Ágyba fekteti a fiút. Jozele nem érti, mi történik vele. Megijed s kétségbeesetten védekezik:

— Nem akarok aludni — tiltakozik.

— Csakhogya apja nem hallgat rá.

— Csönd, gyerek! Fölébrszted Rivkét — csitítja Jozelet.

— Vetkeztesd le — kéri az anya.

— Levetkeztesselek, Jozele?

— Jozele nem felel. Neki mindegy, levetkeztetik-e vagy sem.

— Mellében növekszik az üresség, a gyöngöcség.

Hideg borzongatás fut végig a testén. Fel akar ülni, mert különben úgy érzi, hogy sírnia muszáj.

— Meséljék valamit? kérde apja, hogy meg nyugtassa.

— Igen — felelt Jozele közömbösen.

— A kis fiuról?

— A kis fiuról.

— Az apja mellé fekszik és mesélni kezd:

— Volt egyszer egy kis fiú, Jozelenek hívták. Jozele enni akart. Azt mondta neki az apja „Holnap reggel kapsz enni, sokat, sokat, csak most aludj.” Erre Jozele gyorsan behunyta a szemét, hogy hamar kialhassa magát s reggel korán kelhessen. Fel is kelt korán. Egészen korán. A nap még aludt. És Jozele nagy darab kenyéret kapott, vajjas kenyéret. Egy nagy eszeze kávéhoz cukorral. Ürsten! milyen sok enni-alvót. És Jozele ezt mind megette. Egészen, piros arcú gyerek lett belőle. Meghízott. Olyan kövér, hogy hasa lett, akár a háziúr. És erős is lett. Kiment az utcára és a gyerekek félték tőle, — még a keresztény gyerekek is. Nem cibálták többet a haját s nem kiabálták utána: „Büdös zsidó!” Nem bizony, mert most már félték tőle!... Nos, tetszik ez a mese?

— De Jozele már nem felelt. Lehuny szemekkel fekszik. Szorosan az apja keblére simul.

— Alszik — mondja megkönnyebbülten sóhajtván az apa.

— s... s... — sugja az anya.

A szobában csönd, nehéz, várakozásteljes csönd honol. Jozele alszik. Arca sápadt. Néha összerázkodik. Karjai erőteljesen lehanyatlanak. Szája félig nyitva. Ajkai meg-megmozdulnak, mintha szopogatna valamit. Az idő mulik. A gond növekszik, de tovább is csönd marad, míg egyszerre a gyermek teste hirtelen megrázkodik...

— Enni! — kiált fel szívfacsaró hangon s újra elesendesül.

Nagy, félnék szemekkel néz maga körül:

— Enni!...

Tovább nem tudja magát türtöztetni. Zokog, félelem és gyengeség vesz rajta erőt:

— Enni!...

EGYLETI HIREK.

A „TÁRSADALMI FORRADALOM”.

Bolgar Elek elvtárs „Célok és Eszközök” című cikksorozata lapunk múlt számában lezáródott. Jelen számunktól kezdve a tudományos szocializmus lapunkban Karl Kautsky, tudós német elvtársunk, „Társadalmi Forradalom” (Die Soziale Revolution) című munkájának jó magyar fordítását fogja képviselni.

FIGYELEM! ELVTÁRSAK!

Az ERIE vasút sztrájkja változatlanul tart. Kerüljétek Susquehanna-t!

A New Yorki Szoc. Munk. Szerv. II-ik oszt. december hó 7-én (szombat) este 8 órakor helyiségben 404 E. 64th St. (Hunyadi Hall) tartja rendes havi ülését, melyre felkérem osztályunk tagjait minél számosabban megjelenni szíveskedjenek. Titkár.

A Munkás Betegsegélyző Szöv. X. osztálya, Erie, Pa. 1907 december 26-án a 628 W. 6th st. a helyiségben táncmulatságot rendez. Kezdeté este 8 órakor. Belépő-díj férfiaknak 35 cent. Nőknek szabad bemenet.

A Peoriai Magyar Szerv. Munkások (Hung. S. L. P. XXVII. osztálya) 1907 december 16-án, a Berger-Hallban, 3102 S. Adam St. alatt világpostával egybekötött táncmulatságot rendez. Belépő-díj 25 cent. Nőknek szabad bemenet. Ruhátár 10 cent. Kezdeté este 8 órakor. A Peoriai Magyar Zenekar zenéje.

Az Allegheny és Környéki Szoc. Munkás Szervezet és a Munkás Bs. Szöv. XXIII. osztálya 1907 december 12-én, csütörtökön, az Allegheny Arion Hallban, Chartiers Street, NAGY BÁLT RENDEZ.

Belébődi férfiaknak 50c. Kezdeté este 1/8-kor.

Az I-ső osztály vig. bizottsága felkéri azon elvtársakat és elvtársnőket, kik a szerencsekerék-bazárhoz tárgyakat ajándékozni szándékoznak, szerdán és szombaton este 8-10 óráig a szervezet helyiségében adják át.

A vig. bizottság.

REGÉNY.

A Pénz.

Irta Zola Emil.

(Folytatás.)

14

Karolina asszony intett neki, hogy csak beszéljen; kitalálta, hogy milyen forma emberrel van dolga és véget akarta vetni a sok szóbeszédnek. Most Busch elmondta a régi történetét; Rozália megejtését a Rue de la Harpeon, a gyermek születését Saccard elűnése után, az anya halálát a nyomor és ledérség közepette és mint esett a Viktor nevű fiú egy unokatestvérének terhébe, ki nem foglalkozhatott vele, mire a fiú teljes elzüllesztésében nőtt fel. Karolina asszony nagyon meglepte ez a regény és mélyen meggöngyösítette az anya és gyermek szomorú sorsa.

— De biztos-e ön ebben a dologban, melyet itt elmondott nekem? — szölt aztán végre. — Az ilyen ügyekben hiteles bizonyítékokra van szükség.

— Oh, asszonyom, — szölt Busch mosolyogva, — legjobban bizonyíték a gyermeknek szembeöltő hasonlatossága az apával. Azután biztos adataim is vannak. Mit gondol most asszonyom, már ma megmondjak mindent?

— Nem, nem, később, — szölt Karolina asszony, kinek izgatottsága nőttön-nőtt.

— De, — szölt Busch, — határozniunk kell mielőbb.

— Jól van, oda fogok menni... Látni akarom azt a Mechainné asszonyt és a fiút... Sokkal jobb, ha előbb én győződöm meg a dolgok miben állásáról.

— Fájdalom, a dolog nagyon sürgős, — szölt Busch, a ki lassankint oda akarta juttatni Karolina asszonyt, a mint tervezte. A szegény fiú szükségét szenved.

— Csak kalapot veszek és azonnal oda megyek, — szölt Karolina asszony felemelkedve. Most Buschnak is fel kellett állania.

— Nem is emlitem a kis számlát, melyet majd fedezni kell, — szölt odavetve. — A gyermek természetesen pénzbe került. Nem tudom az összeg nagyságát, nem akartam átvenni semmit. Ott vannak az összes papírok.

— Jól van, majd átnézem azokat is.

— Oh, asszonyom, ha tudná, mily különös dolgok fordulnak elő üzletben! Így példát

hozhatnék fel szerencsétlen szomszédnőről, a Beauvilliers hölgyekről...

— Talán a hölgyeket is valamely kellemetlenség fenyegeti? — kérde Karolina asszony aggodalmasan.

— Nem, nem hiszem... — szölt Busch ártatlanságot színlelvé. — Csak a szomorú helyzet érettem, melybe a gróf életmódja sodorta őket. Mindazonáltal, ha csak pénzrejtette sebek léteznék! De ha valamely házba a halál költözik be.

— És most valóban könyezett. Karolina azt hitte, hogy talán nemrég egy hozzátartozóját vesztette el és nem kérdezősködött tovább. Eddig ellenszenvet érzett ez ember iránt, de könyei mindennél jobban meggöngyösítettek és megerősítették óhaját, hogy azonnal elmenjen a Cité de Naplesba.

— Asszonyom, önben bízom tehát.

— Azonnal indulok.

Egy órával később Karolina asszony, ki kocsit fogadott, ott tévelygett a Montmartre mögött, a nélkül, hogy a Cité-t megtalálta volna, végre egy öreg asszony megmutatta a kocsiának, hogy merre hajtson.

Mihelyt Karolina asszony kiszállott, a küszöbön Mechainné jelent meg, kinek testén majd szétpukkad az ócska selyemruha. Eleinte nem szölt, mert kissé kellemetlenül érezte magát, de aztán megnyugtatta őt a szelid hang, mely kedves csicseregéssel volt hasonló.

— Bocsanat, asszonyom! Én a miatt a szerencsétlen fiú miatt jöttem!

— Igaz, asszonyom, mindjárt megmutatom. Hisz azt tudja, hogy a fiú anyja az unokatestvérem volt. Mondhatom, hogy kötelességem mindig pontosan teljesítenem. Itt vannak az okmányok, itt vannak a számlák!

Erre egy szekérből jó rendben tartott iratcsomót vett ki, mely akár csak ügyvéd iratcsomója, két borítékra volt elütve.

— Undora dacára Karolina asszony mégis ellenkezni mert.

— De hiszen a váltók nem az önök, hanem a fiú tulajdonát képezik.

— Bocsanat, felelt Mechainné csöndesen, én előlegeztem azokra pénzt. A váltók hátán mindenütt ott van a forgatói aláírásom... Még szép tőlem, hogy kamatokat nem követelek...

— És mondhatom, jó asszonyom, ilyen szegény nőnek, mint én vagyok, egyetlen fillért sem szabad levonni.

A jó asszony egy mozdulatára, melylyel a számadást helyeselte, Mechainné megnyugodott. Aztán vékony hangján így szölt ismét:

— Most majd Victort hívatom el.

Hasztalan küldött azonban három piszkos gyereket érte, kik élénk mozdulatokkal hívták Victort, úgy látszott, hogy ez semmiképp sem akarja magát megzavartatni. Erre aztán maga Mechainné indult el, hogy fülénél huzza ide. De nemsokára mást gondolt és kétségkívül jobbnak tartotta, ha teljes és erletlen elzüllesztésében fogja őt bemutatni.

— Ha talán az asszonyosság volna szíves velem jönni!

Karolina asszony elszorult szívvel nézett végig az udvaron, melyet az ott felhalmozott gánj és piszkos valóságos csatornává tett. Szerencsére hideg idő járt most, a mert a nagy melegben dölgötes büz szokott belőle kiözönlöni. Kétoldalt a lakások voltak, nyomorult, félig bedőlő épületek, dűledező és különböző szövevényekkel összefoltozott kunyhók. Ajtók helyett csak nyílások voltak, melyekből a nyomor undorító szaga hatolt ki.

Karolina asszony önkénytelenül is visszariadt. Az udvar végében állt egyike a legbűhödtebb sátraknak, melyeknek belsejében szalmazsákok láttak a pusztá, tapasztott földön. A falak piszkos nedvességet izzadtak. A gerendázat részen keresztül az eső ép a szalmazsák végébe esepgett le.

— Eulália anyó, kiáltott be Mechainné, egy hölgy van itt, a ki Victort akarja... De mi van azzal a gazemberrel, hogy nem jön, a mikor hívják?

A szalmazsák ócska rongyok alatt valami alakatlan hústömeg mozgott, melyben Karolina asszony körülbelül 40 éves nőt ismert fel, ki teljesen meztelen volt és a kinek petyhüdt, ráncos teste félig kiürült tömlőhöz hasonlított.

— Oh jaj, siránkozott az a nő, hadd jöjjön be az a hölgy, ha javunkra szolgál, mert így bizony Isten nem élhetünk tovább!... Képzeld csak asszonyom, két hét óta már fel sem tudok kelni, mert lábaim meggyűltek és testem csupa lyuk... Volt két gyermek, ezeket Victornak el kellett adnia és azt hiszem, hogy már ma este elhen haltunk volna!

— Majd hangosabban szölt: Jer hát elő kiscsikém!... Hisz ez a néni már nem akar bántani.

— És Karolina asszony összerendezte, a mint az egyik zöldséges kosárból egy köteget látott előtűnni, melyet eddigelé rongyosomónak tartott. Victor volt az, egy nadrág és egy zubbony rogyjaiba öltözve, melynek repedésén meztelen teste látszott ki. Mielő az ajtón beözönlő világszágában megállt, meglepetve észlelte Saccarddal való feltűnő hasonlatosságát.

Az apaságot itt nem lehetett eltagadni.

(Folyt. köv.)

A TÁRSADALMI FORRADALOM.

— Irta Karl Kautsky. —

I.

SZOCIÁLIS REFORM ÉS TÁRSADALMI FORRADALOM.

1. A társadalmi forradalom fogalma.

Kevés fogalom van, mely oly vitás volna, mint a forradalom fogalma. Ez egyszerű azon körülménynek tudható be, hogy a fennálló érdekekkel és előítéletekkel semmi sem ellenkezik annyira, mint a fogalom, de másrészt azon körülménynek is, hogy kevés fogalmat használnak oly sokféle értelemben.

Eseményeket szabály szerint nem lehet oly élesen elhatárolni, mint dolgokat, nevezetesen pedig társadalmi eseményeket, melyek rendkívül bizonytalanok s mindinkább bizonytaltabbakká válnak, mentől előbbre halad a társadalom, azaz mentől többoldalúakká válnak az emberek ösztimulációsformái. És a legbizonytaltabb folyamatok közé tartozik a társadalmi forradalom, azaz az emberek ösztimulációsformájának hagyományos formáit teljesen átalakító rázkódást.

Nem csoda hát, hogy ezt a szót, melyet mindenki használ, csaknem mindenki más értelemben is ugyanazon személy is különböző időben más-más jelentésben használja. Egyesek barrikádokat, kastélyok felgyújtását, nyaktilókat, öldökléseket s minden képzeltetű ocsmányosság egyesülését értik alatta. Mások a szónak minden fullánkját el szeretnék venni s azt csupán a társadalom nagy, de észrevétlen és békes átalakulását gyanánt szemlélni, körülbelül olyanformán, mint a minót Amerika felfedezése vagy a gőzgép feltalálása idézett elő. Ezen két szélsőség között aztán még számos fokozat van.

Marx „A politikai gazdaságtan bírálatához” című művének előszavában társadalmi forradalomként a társadalom egész óriási nagy jogász- és politikai felső építményének lassuból vagy gyorsabban megváltozását jelöli meg, mely gazdasági alapjainak átalakulásából folyik.

Ha ezen meghatározáshoz tartjuk magunkat, úgy a társadalmi forradalom fogalmából eleve kibontakozik a „gazdasági alapok megváltozása”, a minőhöz a gőzgép feltalálása, Amerika felfedezése is vezetett. Ez az átalakulás oka a forradalomnak, nem maga a forradalom.

Amde a társadalmi revolúció ezen meghatározásánál nem állanak meg. Szűkebb értelemben is vehető ekkor a társadalom jogi és politikai felső építményének nem minden megváltozása jelent forradalmat, hanem az átalakulásnak egy különös formája, vagy különös módszere az, a mit alatta értenek.

Minden szocialista tágabb értelemben vett társadalmi forradalomra törekszik és mégis vannak szocialisták, a kik a forradalmat elvetik és a társadalom átalakulását csak reformálás útján igyekeznek elérni és a szocialis forradalommal szembeállítják a szocialis reformot. Ez az ellentét az, a melyről az alábbiakban szólni fogunk. A társadalmi forradalomról ezen szűkebb értelemben, mint a szocialis átalakulás különös módszeréről lesz itt szó.

A reform és forradalom közötti ellentét nem abban rejlik, hogy az egyik esetben alkalmazunk erőszakot, a másikban nem. Minden jogi és politikai rendszabály erőszakos rendszabály, melyet az állam hatalma visz keresztül. A hatalom alkalmazásának különleges módjai a hatalmi harcok vagy kivégzések — sem lényeges alkotórészei a forradalomnak, ellentétben a forradalommal. Különböző körülményekből erednek ezek s nincsenek szükségképpen forradalommal, összekötöttség.

ben és reformmozgalmakat is kísérhetnek. A harmadik rend képviselőinek Franciaország nemzetgyűléseként való megalakulása 1789 június 17-én kiválólag forradalmi tény volt, minden külső erőszak nélkül. Ugyancsak Franciaország volt az, mely 1774 és 75-ben nagy felkeléseket látott azon egyedüli korántsem forradalmi célból, hogy egy kenyértarifát érjen el, mely a kenyérdírgaságnak volt végezetendő.

Az utcai harcokra és kivégzésekre, mint a forradalom ismertető jeleire való utalás azonban utalás egyszersmind azokra forrásra, melyből tudomásunkat meríthetjük a forradalom lényegére vonatkozólag. Az a nagy átalakulás, mely Franciaországban 1789-ben kezdődött, klasszikus típusává lett minden forradalomnak. Ezt tartjuk első sorban szem előtt, a midőn forradalomról beszélünk. Rajta tanulmányozhatjuk legjobban a forradalom lényegét és a reformmal szemben fennálló ellentétét. A forradalmat a reformkísérletek egész sora előzte meg, melyek között a legismertebbek a Turgoté, oly kísérletek, melyek sok tekintetben ugyanarra törekedtek, a mit aztán a forradalom megvalósított. Mi különböztette meg Turgot reformjait a forradalom megvalósító rendszabályaitól? A kettő közé esik a politikai hatalomnak egy új osztály által való meghódítása. Ebben rejlik forradalom és reform közötti lényeges különbség. Rendszabályok, melyek oda irányulnak, hogy a társadalom jogi és politikai felső építményét a megváltozott gazdasági feltételekhez alkalmazzák, reformok, ha azon osztályoktól indulnak ki, melyek addig politikailag és gazdaságilag uralkodtak a társadalom fölött — reformok ezek akkor is, ha nem önként adták, hanem az elnyomott osztályok elnyomulása vagy a körülmények hatalma által küzdenek ki; — ezzel szemben az ilyes rendszabályok forradalom kifolyásai akkor, ha oly osztálytól indulnak ki, melyek eddig gazdaságilag és politikailag elnyomottak voltak s a mely a politikai hatalmat meghódította, a melyet szükségképpen saját érdekben arra kell felhasználnia, hogy az egész politikai és jogi felső építményt lassabban vagy gyorsabban megdöntse és a társadalmi ösztimulációs új formáit megteremtse.

Az államhatalom meghódítása egy új, addig elnyomott osztály által, tehát a politikai forradalom lényegese ismertető jele ezek szerint a társadalmi forradalomnak szűkebb értelemben, ellentétben a szocialis reformhoz. A ki a politikai forradalmat mint a szocialis átalakulás eszközt elvi alapon elutasítja, vagy ezeket oly rendszabályokra akarja korlátozni, melyek az uralkodó osztályoktól szerzendők meg, az szocialis reformer, bármennyire ellentétes legyen is az ő társadalmi idejával a fennálló társadalmi formával szemben. Ellenben mindenki forradalmár, a ki arra törekszik, hogy egy eddig elnyomott osztályt az államhatalom meghódítsa. Nem veszi el ezen jellegét akkor sem, ha ezt a meghódítást szocialis reformok által, melyeket az uralkodó osztályoktól igyekszik kicsikarni, igyekszik előkészíteni és siettetni. Nem a törekvés társadalmi reformot után, hanem az ezreke való kifejezett korlátozás különbözteti meg a szocialis reformert a forradalmártól. Másrészt csak azon politikai forradalom válik társadalmi forradalomná, mely egy addig társadalmilag elnyomott osztálytól indul ki, mely kényszerítve van politikai felszabadulását a társadalmi felszabadulás által befejezni, mivel eddigi társadalmi állása összeegyeztethetetlen ellentétben áll politikai uralkomással. Az uralkodó osztályokon belüli viszály, bármennyire őrte is egy polgárháború erőszakos formáit magára, nem társadalmi forradalom.

Csak az említett értelemben vett társadalmi forradalomról lesz szó a következőkben.

(F

